

Kan Kina lære noe av Brexit?

Månedsbrev 06/2016

Folkemeningen lar seg ikke alltid manipulere.
Å være president i Kina er mer krevende enn å
være statsminister i Storbritannia.

Arne Jon Isachsen

Centre for Monetary
Economics (CME)

Underlig. Ingen golfere på golfbanen klokken halv åtte en vakker sommermorgen. Bare Sela og meg. Og de som klipper gresset. På vår faste morgentur pleier Sela – min temmelig sære labrador retriever – og jeg å møte minst seks-åtte ivrige golfere. Men ikke Sankthansdag. Vel, tenker jeg, golfere er vel stort sett EU-tilhengere. I dag sitter de nok hjemme, noe molefonkne, og vet verken ut eller inn.

Boris tok kaka

Boris Johnson og Brexit tok kaka. Statsminister David Cameron spilte et høyt spill. Og tapte. Egentlig vant han i første omgang. Nemlig valget til Parlamentet i mai i fjor. Mot et løfte til sine egne om en folkeavstemning om videre medlemskap i EU. Trolig i håpet om at en samlingsregjering var det beste han kunne få til. For da å konstatere at en folkeavstemning ikke var mulig. Men med flertall alene for Det konservative partiet, var loddet kastet – Cameron måtte holde hva han hadde lovet.

Hva har dette med Kina å gjøre? Ikke så mye i første omgang. Men hva med andre omgang? Storbritannia har allerede orientert seg mer mot Kina enn det mange andre land liker. Ut av EU, og muligheten til å føre en egen Kina-politikk forsterkes ytterligere. Kanskje City tar over som finanssentrum for yuan om businessen med euro dabber av?

Kina sliter

Kina på sin side sliter. Investeringsraten har holdt seg rekordhøy på nær femti prosent av BNP i mange år. Til tross for det har den økonomiske veksten falt fra 11 prosent i 2010 til 7 prosent i fjor. Hvilket betyr at kapitalen stadig kaster mindre av seg.

Utsiktene fremover er ikke lyse. En gradvis og langvarig stagnasjon kan ikke utelukkes. Det har sammenheng med tiltakende gjeldsbyrde for næringslivet, stor overkapasitet i mange sektorer, ustabile valuta- og aksjemarkeder, og mest alvorlig: fravær av en helhetlig plan som tar tak i de strukturelle utfordringene Midtens Rike står overfor.

Kapitalen i Kina kaster stadig mindre av seg.

Den planen som ble meislet ut i november 2013, der et sentralt element var å bruke markedet for å fremme nødvendige omstillinger, har ikke blitt fulgt opp. Det skyldes uklare ansvarsforhold innen den kinesiske toppledelse, sterke motkrefter mot fornuftige reformer, og trolig også begrenset forståelse av hvordan en markedsøkonomi med levende kapitalmarkeder egentlig fungerer. Hva gjelder kapitalmarkedene og all uroen der i

fjor vår, kom Nobelprisvinner i økonomi, professor [Paul Krugman](#), med dette hjertesukket sist sommer:

The big news here isn't about the Chinese economy; it's about China's leaders. Forget everything you've heard about their brilliance and foresightedness. Judging by their current flailing, they have no clue what they're doing".

Statskapitalismen ved veis ende?

Den vellykkede formen for statskapitalisme som Kina har bedrevet de siste 35 årene, synes å ha kommet til veis ende. Hvorfor? Den økonomiske veksten har gjort at et mer pluralistisk samfunn har vokst frem. Ulike grupperinger med ulike interesser og med ulike evner og appetitt på makt, preger nå det tidligere så homogene Kina. Før var så godt som alle fattige. Nå er forskjellene store.

Et pluralistisk samfunn med store forskjeller skaper motsetninger. Nye interessegrupper med makt til å blokkere endringer vokser frem. Se bare på politikere som også er forretningsmenn – såkalte "røde kapitalister".

Mange av dem ser seg godt tjent med en økonomisk struktur der om lag en tredjedel av verdiskapningen finner sted i de statseide selskapene. Mange i partiapparatet har hatt økonomisk vinning av et slikt system. Bedre blir det ikke av at statseide banker står for om lag halvparten av banksektoren.

Men hvorfor er ikke Kina som samfunn lenger tjent med den dominerende posisjonen de statseide selskapene har? Ganske enkelt fordi disse foretakene, av hvilke det finnes om lag 160.000, gjennomgående er langt mindre produktive enn private foretak. Tallenes tale er klar. I 2015 var avkastningen på kapitalen i statseide industriforetak beskjedne tre prosent. I tilsvarende private foretak var kapitalavkastningen ti prosent.

La statseide foretak gå konkurs

Myndighetene har prøvd å slå sammen de mindre effektive statsforetakene med de mer veldrevne, i håp om at den nye enheten skal bli mer effektiv. Men høsting av stordriftsfordeler har ofte uteblitt.

KINA PÅ FØRSTEPLASS?

I Aftenposten den 22. juni står følgende å lese:

"Kina konkurrerer med USA om førsteplassen blant verdens økonomiske tungvektere. Ennå står ikke den militære og politiske tyngden helt i forhold, men det kommer neppe til å vare lenge."

"Kommer ikke til å vare lenge"? Hvor tar kommentator Per Kristian Haugen det fra? Er det åpenbart at Kina vil ta over som ledende stormakt her i verden? Og hvilken politisk tyngde har Kina? Kjenner vi noe land som ønsker å ta etter den kinesiske modellen?

En annen måte å temme statseide foretak på er å tillate mer konkurranse fra foretak, både innenlandske og utenlandske. Ved å la statseide foretak som bukker under i konkurransen gå konkurs, vil banker og andre långivere måtte ta tap. Det vil i neste omgang gi incentiver til bedre kredittvurderinger i fremtiden.

Før var så godt som alle fattige. Nå er forskjellene store.

Videre vil statseide foretak som går nenedom, fristille både arbeidskraft og andre ressurser. Forholdene legges til rette for at kreative og innovative private bedrifter kan vokse frem.

En slik politikk krever mot og en del is i magen. Frykten for at konkurser skal bre seg og pessimismen tilta er stor. Enda større er frykten for at en midlertidig stagnasjon i den økonomiske veksten skal skape problemer for legitimiteten av regimet. Bedre da å pøse på med mer kreditt for å holde hjulene i gang. Og statseide banker får beskjed om å låne ut billig til statseide foretak.

De statseide foretakene i Kina synes lite egnet til å møte utfordringene som en mer konsumbasert økonomisk vekst krever, i stor grad basert på tjenester av ymse slag.

Kongsberg Våpen viser vei

Ser vi på våre egne norske erfaringer, markerer nedleggelsen av Kongsberg Våpenfabrikk i 1987 et skille. Den norske stat var ikke villig til å støtte virksomheten lenger. Mange banker – også utenlandske – måtte bokføre store tap. Men opp av asken som en fugl Fønix steg nye virksomheter i Kongsberg, tuftet på kunnskap og erfaringer folkene der hadde. I dag kan Kongsberg med rette kalle seg teknologibyen i Norge. Der en ikke liten del av virksomheten for mange foretak er produksjonen av tjenester i hard, internasjonal konkurranse.

Kommunene får hjelp av de statseide bankene

Det ble i en periode forsøkt å gjøre finansieringen av kommunene i Kina mer markedsbasert. Det skjedde ved at kommunene ble oppfordret til å legge ut obligasjonslån i markedet for så å bruke pengene de fikk inn til nedbetaling av gammel gjeld. Men markedet var skeptisk. Hvilket gav seg uttrykk i den høye renten kommunene måtte betale for sine låneopptak. Det førte til en kraftig svekkelse av kommuneøkonomien med tilhørende misnøye.

De sentrale myndighetene ble engstelige og slo kontra. Banker ble bedt om å kjøpe kommunale obligasjoner med lav rente til pari. Det ble hva Kina-eksperten professor [Barry Naughton](#) ved UC San Diego kalte en "massive bailout".

Xi er COE – chairman of everything

Uklare ansvarsforhold innen toppledelsen i Kina gir seg utslag i en vinglete politikk. Sjefen sjøl, Xi Jinping, er blitt kalt COE – chairman of everything. At så mye skal innom ham, hemmer beslutningsevnen for systemet. Dessuten blir det vanskelig å holde fast kurs i den økonomiske politikken. Bedre blir det ikke av at Politbyrået for Det kinesiske kommunistpartiet i større grad griper inn i den økonomiske politikken. Det svekker statsminister Li Keqiang, og gjør hans arbeid med den løpende styringen av økonomien mer krevende. Utfordringen med å legge om fra statskapitalisme til en mer konkurranse- og markedsbasert økonomi, som kineserne selv har bestemt seg for, går ikke etter planen.

Hva vi trenger, sier mange i Kina, er mer kapitalisme og mindre stat. Og, kunne vi

legge til, en form for demokrati, gjerne med kinesiske kjennetegn, som over tid ville føre til større legitimitet til dem som står i spissen for Midtens Rike.

... vanskelig å holde fast kurs i den økonomiske politikken.

Xi og Cameron

Britenes Nei til EU kom som en overraskelse. Markedet tok feil. Bookmakerne hadde priset inn et klart Ja.

Hva kan Kina lære av dette? At folke- meningen ikke alltid lar seg manipulere. At planer og ønsker til samfunnets elite, ikke alltid vinner gehør i folkedypet.

Å være president i Kina er mer krevende enn å være statsminister i Storbritannia. Xi Jinping er lenger ute på glattisen enn David Cameron og hans etterfølger i Downing Street 10.

30. juni 2016

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>